

Jakub WOLF
Politické a Rabíndranáth Thákur

Ústav politologie FF UK
Diplomová práce

Předložená práce užívá originálním a metodicky dobře podloženým způsobem díla Rabíndranátha Thákura k úvaze o „političnu“, přičemž její cíl je v podstatě dvojitý: zachovat jedinečnost jeho myšlení, jehož analýza proto není podřízena obecným kategoriím (např. nesrovnává „politické myšlení“ různých autorů), a současně ukázat na jistý důležitý rozměr „politologického předmětu“, jímž politické myšlení resp. politické teorie přesahují jak do oblasti uměleckého výrazu, tak do oblasti filosofie. Odtud význam inspirace Foucaultovou „archeologií vědění“ jako způsobu analýzy diskursivních praxí. Znamená to, že práce se v první řadě snaží uchopit složitou dynamiku konkrétního souboru textů a jejich transversálně se ustavující konzistenci (což neznamená „koherenci“ ve smyslu jednoznačnosti), která přihlíží i k jejich kontextu (kulturnímu, historickému i „teoretickému“). V takto vytvořeném poli je pak místo pro uvažování o „politickém rozměru“ čili „političnu“, které se ale nevyjevuje na základě explicitních tvrzení, nýbrž mnohem spíše skrze ambivalence, tedy právě v podobě dynamismu, a nikoli jako definovatelná struktura, resp. vychází najevo jako *diagram* v tom smyslu, v němž tohoto slova užívá marginálně Michel Foucault a po něm extenzivně i Gilles Deleuze. To pak vynucuje i jinou strategii interpretace: nejde o shrnování, nýbrž o navazování.

Význam práce je přinejmenším dvojitý. Poskytuje nejen jiný pohled na tvorbu Rabíndranátha Thákura, ale současně i ověřuje metodu, to jest možnosti aplikace „archeologie vědění“ na zcela odlišném materiálu, který je právě tak specifický, jako kontext, do něhož je otázka „politična“ zasazena (Západ-Východ) a jenž vytyčuje jiné orientační body (akcent na vzdělávání, civilizaci jako formu exkluze, vztah kolonie ke koloniální moci, diference v samých základech zakládajících příběhů apod.). Politično je situováno nikoli na jedné či druhé straně, nejde o jednoznačnou polarizaci vnitřku a vnějšku, nýbrž ve hře je *otevřená identita*. Ta vysvětluje jak ambivalence, tak i fakt, že oblast politična je zcela přirozeně otevřena k morálce, k formám vzdělávání atd.

To vše by byla obecná konstatování, avšak práce je velmi konkrétní, což je patrné jednak na pečlivém čtení literárních textů, tak na klíčových kapitolách 10 a 11 („Konfuze“ a konkluze“ resp. „Dostředivé a odstředivé“), v nichž se rozebírá právě dynamika Thákurova „diskursu“ ve vztahu k vnitřku a vnějšku, to co tvoří jádro „politična“ jakožto dynamiky exkluze a inkluze: „pohyb systému vůči jeho zhroucení se reprezentuje vrstvením konfuzí. To zásadně konotuje jakousi rabíndranáthovskou epistemologii, jež je komparativním systémem syntetických prezentací, které jsou buďto konkluzivní, pokud reprodukují vztah příslušné situace a její prezentace, a pokud mají tedy celkovou dostředivou tendenci, jakousi dominantně ikonickou dynamiku v tom smyslu, že ústřední výpovědi prezentace je výpověď o jejím vlastním poměru k situaci. Naopak konfuze má v zásadě dynamiku indexikální, jde o prezentaci prezentace jakožto situace, tedy o záměnu toho, co skutečně je, za to, co se jeví, či co má být.“ (str. 47). Takto se osvětluje samo východisko, jímž je „vcházení a vycházení“, což je ovšem perspektiva, kterou Jakub Wolf v předchozí části práce čte Thákurovo literární dílo (především romány *Domov a svět* a *Gora*), přičemž v jiném kontextu je druhým břehem „Západ“, „žena“ apod. Z tohoto základního rozvrhu „diskursu“ pak vyplývá: poznání situace je podmíněno odstupem, tedy „ústupem“, v tomto případě od reprezentace k prezentaci. Důležité je, že toto je *obecné* zjištění, cosi jako klíč, s nímž lze pracovat v různých rovinách (nejen v rovině „politického myšlení“ například jde-li o konfrontaci nacionalismu s kosmopolitismem, anebo o komparaci Thákura-Kipling apod.), a že tento klíč Jakub Wolf

formulačně velmi pečlivě vymezuje, zejména v deleuzovské pasáži věnované světu nomádů a usedlíků. Neboť do tohoto pohledu lze teď integrovat dynamiku deterritorializace a reterritorializace (Východ-Západ, návrat-putování, národ-společnost). Zde všude je ovšem třeba zdůraznit, že nejde o popis určité diskursivní formace *per se*, nýbrž že to, co je tématem této práce, to jest *politično*, vychází najevo právě z analýzy této diskursivní formace (odstředivost-dostředivost, legitimizace výpovědí ve vztahu k prezentaci systému reprezentace a nakonec ambivalence ideologického a non-ideologického, která ústí do paradoxního rázu politického typu argumentace, protože její půdou je vzájemná závislost doxa-epistémé, daná situací vypovídání). A pokud tento náročný teoretický aparát slouží tomu, aby sféru politična vykázal v její dynamice proto, že takto je dynamická skutečnost sama, potom práce přesahuje své vlastní téma a stává se relevantní filosofickou úvahou s mnohem obecnějšími nároky.

Jakub Wolf nepíše jednoduše, ale nelze mu vytknout, že sofistikovaný aparát jeho interpretací je nadbytečný. Naopak: ukazuje, že lze dospět k originálním výsledkům tam, kde se až dosud spokojujeme s opakováním či přejímáním hotových pojmů či představ (což patrně platí nejen o dílu Rabíndranátha Thákura, ale i o kategoriích „politického myšlení“). A jakkoli se jeho text nečte snadno, je zřejmé, že jde o promyšlený pokus o nalezení takového modelu popisu „diskursu“, který odpovídá jeho vícerozměrnosti a místu v různých oborech.

Práci hodnotím jako výbornou a doporučuji k obhájení.

Miroslav Petříček
Ústav filosofie a religionistiky FF UK

7. září 2010